

народу, зберегти його неповторність та індивідуальність й водночас задовольнити потреби виживання українського соціуму в сучасних історичних умовах.

МОРАЛЬ ЯК ОСНОВА ГАРМОНІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Людмила ПАВЛИШИН

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Проблема моралі, незадоволення моральним станом суспільства на кожному етапі розвитку людства є надзвичайно важливою і такою, що потребує нагального вирішення. Її актуальність особливо загострюється у періоди становлення і зміцнення держави, у часи суспільних, економічних, політичних колізій. Цивілізаційний процес, науково-технічна революція, з одного боку, сприяли розвитку суспільства, людини, збагатили її знаннями, зробили обізнаною у комп'ютерних технологіях, проте, з другого боку, в гонитві за новими знаннями і відкриттями вона забуває цікавитися власною душею. Проблеми людини, моралі займають особливо важливе місце у різноманітних філософських теоріях. На думку І.Канта, моральне, не властиве людині від природи, вона може його досягнути. Оскільки мораль має апріорне походження, то її неможливо вивести із сушого, з фактів. Мораль тотожна законодавчому практичному розуму. За Кантом, всезагальний закон практичного розуму – це і є моральний закон, який тотожний свободі. Свобода полягає у тому, що людина у своїх вчинках керується законом, який знаходить у собі. З цього приводу доречними будуть слова, що «той, хто хоче бути вільним, прагне усунути перешкоди; боротися за особисту свободу означає прагнути покласти край втручанню, експлуатації, поневоленню з боку людей, чії цілі відрізняються від твоїх» [1, с. 52]. Оскільки моральний закон як вияв абсолютної волі до добра виникає у всіх людей, то він набуває характеру всезагального закону. За Кантом, людина більше схильна до зла, ніж до добра. Така позиція філософа ґрунтувалася на його твердженні про те, що існує суперечність між абсолютним волінням до добра, яке апріорно властиве людській свідомості, і її чуттєво-розсудковою діяльністю.

Так, наприклад, екзистенціалізм виник як реакція на песимізм, що панував у суспільстві, коли людина, втративши життєві орієнтири, намагалася дати відповіді на запитання щодо сенсу життя, щастя, цінностей тощо. Екзистенціалісти зосереджували свою увагу на проблемі людського відчуження, розглядали людину як поєднання кінцевого і нескінченного. З огляду на це людина почуває себе невпевнено, знаходиться у стані туги та відчаю, оскільки опиняється у ситуації невизначеності та втрати життєвих орієнтирів. За цих умов питання щодо започаткування нової моралі як умови формування людини нового ґатунку не підлягає жодним сумнівам. Людське буття є нестійким, а тому кожен повинен критично подивитися на себе самого, стати на шлях самопізнання. Пізнаючи себе люди будуть здатними змінювати як себе, так і світ. Людина, яка може помічати власну недосконалість, отримає внутрішню свободу для подолання власних вад, стане на шлях, який виведе її на вищий щабель розвитку. О. Шпенглер у праці «Занепад Європи» висловлював думку щодо падіння високої культури та поступову заміну духовних цінностей культури на матеріальні цінності цивілізації.

У ХХ ст. спостерігалася втрата безпосереднього зв'язку людини з природою та іншими людьми, а технологізація перетворила особистість на виконавця тих чи інших функцій, позбавила її духовного начала. Така ситуація призвела до відчуженості людини, а свою безлику поведінку, вважав А. Швейцер, вона не сприймає як щось негативне, протиприродне. Отже, якщо у ХІХ ст. вважалось, що західна цивілізація є еталоном розвитку, то ХХ ст. заперечувало таке твердження. Людина не зосереджується ні на потойбічному світі, ні на швидкоплинних благах, оскільки її думки звернені до ідеального розумного світового порядку, який можливий тут, на Землі, оскільки «буття людини означає

не просто фіксація її існування, а розкриття способу існування людини в культурі, створеній шляхом практично-духовного освоєння людиною дійсності» [2, с. 6].

Посткласична культурфілософія Заходу піддає сумніву існування універсальних загальногуманістичних цінностей, здатність розуму досягнути культурно-історичний процес у перспективі його єдності та прогресивного руху для досягнення вищих цілей людства. Концепції локальних цивілізацій О. Шпенглера, П. Сорокіна й А. Тойнбі суттєво вплинули на загострення уваги на цій проблематиці. Автори концепцій локальних цивілізацій прагнули по-новому осмислити діалог культур, уявлення про їх єдність, вказували на різноманітність шляхів розвитку людства. Соціальна сутність людини визначається через свідомість, духовне життя, здатність створювати знаряддя праці, шедеври культури та вміння використовувати їх за призначенням. Людина володіє певними біологічними особливостями, специфіка яких проявляється на молекулярному, клітинному, організмовому та популяційному рівнях. Соціальне формувало їхню структуру в процесі антропосоціогенезу та впливає на них донині.

Думка щодо поєднання соціального і біологічного, необхідність їхнього взаємозв'язку задля майбутнього людини простежується і у поглядах В. Винниченка. Мислитель зображає багатьох персонажів своїх творів людьми, які понад усе цінують фізичну силу, вважаючи, що завдяки їй вони зможуть здійснити все задумане, стати такими, якими хочуть бути. На їхню думку, в основі будь-яких моральних норм повинні лежати інстинкти, біологічне, яке відіграє визначальну роль у життєдіяльності людини. Проте не всі вони розуміють, що без життя у суспільстві – це нереально.

Говорячи про соціальну природу людини, потрібно не забувати, що вона не заперечує біологічне начало в ній. Ще Аристотель визначав людину як «політичну тварину», оскільки вважав, що її життя неможливе поза межами суспільства. Воно регулює та наповнює поведінку людини соціальним змістом. Проте, звичайно ж, вона не розчиняється у суспільстві, бо зберігає свою неповторність та самобутність, робить внесок у суспільне ціле. Втрата людиною її самобутності веде до того, що вона почуває себе безсилою, не здатною на рішучі дії, їй моторошно жити у цьому світі. У цьому випадку варто згадати слова А. Камю: «Якщо не хочеш тікати від дійсності, потрібно знайти в ній людські цінності, моральне задоволення і спокій» [3, с. 224]. У цьому й полягає основна місія кожного з нас, бо, намагаючись пізнати себе, світ, оточуючих людей, можна знайти власне місце на Землі, зрозуміти справжній сенс свого перебування у світі, долати власні вади, ставати на шлях виправлення, робити багато інших важливих речей задля вдосконалення себе і світу, поширення у ньому добра і любові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берлін І. Чотири есе про свободу . пер. з англ. О. Коваленка. К.: Основи, 1994. 272 с.
2. Дротянко Л. Г. Філософські проблеми мовознавства: Навч. посіб. К.: Навчальна книга, 2002. 128 с.
3. Камю А. Бунтующий человек. М., 1999. 346 с.

ОСНОВНІ ЦІННОСТІ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Любов ЛИТВИН

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка

Протягом останніх років бізнес усе частіше сприймається як головне джерело економічних, соціальних і екологічних проблем. Значною мірою у цьому винні самі компанії, сприймаючи питання формування цінностей дуже обмежено. Вони орієнтуються здебільшого на короткострокову фінансову ефективність. А для того щоб бізнес залишався успішним у довгостроковій перспективі, він повинен створювати цінності не тільки для своїх працівників, а й для всього суспільства.